

Väkivallan kysymysten haastavuus lastensuojelussa – apua riskinarvioinnin välineestä?

MIIA STÅHLBERG & MARIA SVETLOFF & JOHANNA VAITOMAA & LAURA YLIRUKA

Suomessa on pitkään voitu olla tyytyväisiä lapsiin kohdistuvan perheväkivallan vähenemiseen, mutta uusien tutkimus- ja tilastotieto näyttää hyvän kehityksen pysähtyneen (Korpilahti ym. 2023; Mielityinen ym. 2023). Vaikka suuri osa väkivaltaa kokeneista lapsista ja nuorista ei kerro asiasta viranomaisille, tulee väkivaltaepäilyjä silti lastensuojelun tietoon verrattain paljon. Esimerkiksi Helsingissä oli vuonna 2019 tehty 1 176 lastensuojeluilmoitusta lapseen kohdistuvan väkivallan vuoksi (Keränen 2020, 4). Väkivaltaepäilytilanteissa lastensuojelun tehtävänä on arvioida lapsen suojelun ja tuen tarvetta. Lastensuojelun viranomaiset ovatkin tärkeässä asemassa väkivaltakokemuksiin puuttumisessa ja niiden ennalta ehkäisyssä.

Erilaisissa suomalaisissa tutkimuksissa, selvityksissä ja opinnäytetöissä väkivalta nousee kuitenkin lastensuojelussa esiin ilmiönä, jonka äärellä työskentelemiseen liittyy epävarmuutta, sivuuttamista ja työntekijöiden osaamisen sattumanvaraisuutta (Paasivirta ym. 2022, 5; Jaakola 2020; Haarakangas 2018, 105; Ellonen ym. 2015). Erityisesti perheen sisäisissä väkivaltaepäilytilanteissa suojelutarpeen arvioiminen edellyttää usein tahdonvastaista puuttumista lasten ja vanhempien elämään. Tahdonvastaisuuden lisäksi arviointityötä haastavat lähisuhdeväkivaltaan kytkeytyvät erityispiirteet – asianosaisten häpeä ja pelko, väkivallan tapahtuminen yksityistiloissa ja asianosaisten pyrkimys salata sitä (esim. Fleck-Henderson

2000, 346–347; Munro 1999, 752). Väkivalta on myös kokemuksena lapselle vaikeasti käsitettävä (Koivula ym. 2022; Eriksson ym. 2022), ja lasten väkivaltakokemusten tavoittaminen vaatii ammatillisilta erityisosaamista. Turvallisten kasvuolosten varmistaminen on kuitenkin lastensuojelun ydintehtävä (vrt. lastensuojelulaki 1 §), ja lapsilla, joiden epäillään kohdanneen väkivaltaa, tulee olla oikeus saada suojelun ja tuen tarpeensa laadukkaasti arvioituksi.

Tällä hetkellä lapsen suojelutarpeen arvioimisen tueksi väkivaltaepäilytilanteissa ei ole käytettävissä erityisesti siihen kehitettyä menetelmällistä tukea, vaan arviointi perustuu sosiaalityöntekijöiden kliiniseen päättelyyn ja harkintaan. Tämän kirjoituksen tarkoituksena on avata riskinarviointivälineen käyttämisen mahdollisuuksia lastensuojelun sosiaalityössä. Artikkelissa keskitytään erityisesti strukturoituun riskinarviointiin, jossa ajatuksena on hyödyntää tarkistuslistaa tai muuta välinettä varmistamaan kaikkien keskeisten riskitekijöiden – tässä tapauksessa väkivaltariskien ja turvallisuuteen vaikuttavien – huomioiminen. (Hanson 1998; Borum ym. 2005.)

Tekstissä avataan ensin yleisesti systeemistä riskinarviointia, jonka jälkeen esitellään riskinarvioinnin välineet ja menetelmät, jotka Suomessa ovat käytössä poliisissa, lasten ja nuorten oikeuspsykiatrian yksiköissä, turvakodeissa ja eroauttamisessa. Tämän jälkeen tarkastellaan tutkimuskirjallisuuden peilaten, millaisilla elementeillä näyttää olevan merkitystä erityisesti lastensuojelussa tehtävissä riskinarvioinnissa, kun tavoitteena on saada ymmärrys lapsen kokonaistilanteen turvallisuudesta.

Kiitämme PsT, dosentti Taina Laajasalaa ja YTT Päivi Petreliusta käsikirjoituksen kommentoinnista.

Riskinarviointi osana systeemistä työskentelyä

Lastensuojelun systeemissä työskentelyssä pyritään rakentamaan systeemisiä lähestymistapoja riskiin, vaikka perusorientaatio on ensisijaisesti lapsen ja perheen elämäntilannetta koskevan kokonaisvaltaisen ymmärryksen rakentamisessa. Suomessa lastensuojelussa sovelletaan systeemistä toimintamallia, joka pohjaa Irossa-Britanniassa kehitettyyn Reclaiming Social Work -malliin (Goodman & Trowler 2012). Systeemitoreettisessa ajattelussa ihminen nähdään osana systeemejä ja sosiaalityö käsitetään suhdeperustaiseksi (kts. Milowiz & Judy 2013; Lahtinen ym. 2017). Lapsen kohdistuvan väkivallan riski ymmärretään suhteisiin kiinnittyväksi, muuttuvaksi ja jatkuvaa arviointia vaativaksi (Munro 1999). Riskiä lähestytään osana kokonaisvaltaista systeemistä analyysia. Yksioikoisesti riskinarviointiin nojaava sosiaalityön orientaatio voi olla ristiriidassa suhdeperustaisen lähestymistavan kanssa. Toisaalta myös systeeminen orientaatio ilman selkeää riskinarvioinnin strategiaa voi johtaa tilanteeseen, jossa pyrkimyksestä rakentaa yhteistyösuhdetta vanhempien kanssa seuraa lapsen kohdistuvan riskin sivuuttaminen.

Systeemisiä perhesuhteiden ja lapsen elämäntilanteen arvioinnin menetelmiä ovat esimerkiksi hypoteesi- ja sukupuutyöskentely. Systeemisten hypoteesien muodostamisen idea on opettaa työntekijöitä pohtimaan, miten ongelma saattaa vaikuttaa eri perheenjäseniin, mitä uskomuksia eri ihmisillä on ongelman syistä, mitkä kuviot ylläpitävät ongelmaa ja miten vastaanottavaisia perheenjäsenet ovat saamaansa palautteeseen työntekijöiltä. (Fagerström 2016,14; Civil ym. 2019, 12–15.) Sukupuun tarkasteluun nojaava hypoteesityöskentely ei ole riskinarvioinnin menetel-

mä sellaisenaan, vaan pyrkimystä historiatietoisien kokonaiskuvan rakentamiseen. Sukupuuo tuo ymmärrystä perhesuhteista kuvattaessaan niitä useammassa sukupolvessa ja kokoamalla tietoa yhteen menneisyysaspekti huomioden. Tarkasteltavana ovat vuorovaikutussuhteet, toistuvat kaavat ja havainnot esimerkiksi kaltoinkohtelun ylisukupolvisuudesta. (McCullough Chavis 2004, 31–32.)

Yhtenä esimerkkinä systeemiseen työskentelyyn soveltuvista riskinarviointimalleista on Eileen Munron (2008) jäsenyys jo tapahtuneen haitan ja mahdollisesti tulevaisuudessa tapahtuvan haitan erottamiseksi toisistaan. Tätä prosessia tukee Munron (2008) viisi askelta, jotka auttavat sosiaalityöntekijää paikantamaan oikeasuhtaisen position riskiin. Nämä viisi askelta on kuvattu kuviossa 1.

Käytössä olevat lapsen kohdistuvaa riskiä arvioivat välineet ja menetelmät

Seuraavaksi esitellään kaksi riskinarviointivälinettä (Turvassa ja LASTA) ja yksi riskinarviointimenetelmä (Suojaassa), joita Suomessa käytetään lapsen kohdistuvan väkivalta- ja turvallisuusriskien arvioimiseksi. Työvälineellä tarkoitetaan yksittäistä aineellista välinettä, kuten tarkistuslistaa, ja menetelmällä tätä laajempaa, esimerkiksi useamman välineen kokonaisuutta.

Turvassa-seulontalomake

Turvassa-seulontalomake on strukturoitu ja systemaattinen työväline lapsen turvallisuutta uhkaavien riskitekijöiden kartoittamiseen ja arviointiin erotilanteessa. Lomakkeessa on nimetty 25 riskitekijää ja niitä indikoivia tekijöitä. Riskitekijät on muodostettu yhdistämällä tutkittua ja ammatti-

Kuvio 1. Riskinarvioinnin viisi askelta (Munro 2008).

laisille asiakastyön kautta kertynyttä tietoa sekä kotimaisista ja kansainvälisistä riskinarviointilomakkeista saatua tietoa. (ks. Stenroos & Vaitomaa 2021)

Moniammatillisessa arvioinnissa muodostetaan kokonaiskuva siitä, millä kaikilla osa-alueilla riskiä esiintyy ja miten vakavia ne ovat lapsen hyvinvoinnin ja turvallisuuden näkökulmasta. Riskinarvioinnin perusteella suunnitellaan lapsen ja vanhempien tarvitsema psykososiaalinen tuki ja hoito. Riskien vakavuutta arvioidaan uudelleen työskentelyn aikana. Riskinarviointi tulisi tehdä aina osana lapsen edun arviointia ennen päätöksiä lapsen huollosta, asumisesta ja tapaamisoikeudesta.

Seulontalomake on eriasteisesti käytössä Ensi- ja turvakotien liiton (ETKL) jäsenyhdistysten ero- ja väkivaltatyön avopalveluissa (21) ja moniammatillisissa konsultaatioissa. ETKL on kouluttanut hyvinvointialueiden ammattilaisia riskinarviointiosaamisen yhtenäistämiseksi ja seulontalomakkeen käytön tueksi.

LASTA-taustatietokartoituslomake

LASTA-taustatietolomake¹ on moniammatillinen väline strukturoidun päätöksenteon ja riskiarvioinnin tueksi. Lomakkeeseen yhdistetään poliisin, lastensuojelun ja terveydenhuollon olennaiset tiedot lapsen tilanteesta. Tausta-ajatuksena on, että väkivalta on seurausta monenlaisista tekijöistä, ja mitä enemmän lapsella on tällaisia tekijöitä ympärillään, sitä herkemmin lapsi altistuu väkivallalle. Riskiä lisäävät tekijät on paikannettu tutkimuskirjallisuudesta kartoittavan kirjallisuushaun keinoin. (ks. Leppäkoski ym. 2021.) Lomake mahdollistaa riskitekijöiden systemaattisen läpikäymisen lapsen tilanteesta saatavilla olevaan tietoon peilaten.

Toimintatavaltaan LASTA-lomake sijoittuu lähelle strukturoituja kliinisen riskiarvioinnin välineitä ja lisää riskitekijöiden kattavaa huomiointia ohjatessaan ammattilaisia niiden systemaattiseen läpikäymiseen. LASTA-lomake on Suomessa pääosin poliisin ja lasten- ja nuorten oikeuspsykologian yksiköiden käytössä, usein osana monialaista yhteistyötä, mutta käyttöön liittyy alueellista vaihtelevuutta. (Stolt & Laajasalo ym. 2023.) Tällä hetkellä käytössä olevissa toimintamalleissa lomakkeen pääasiallisena tarkoituksena on tukea poliisin esitutkintaa ja lapsen haastattelemissa koskevaa päätöksentekoa. LASTA-lomake on kuitenkin kehitetty palvelemaan lapsen tilanteen kokonaisvaltaista arviointia ja palvelupolun suunnit-

teltua niin suojelun, hoidon kuin rikosprosessinkin näkökulmasta (Lehtinen & Rossi ym. 2022).

Suojassa-menettelmä

Suojassa-menettelmä eroaa LASTA- ja Turvassavälineistä siten, että se on täysin strukturoidun rakenteen sijaan puolistrukturoitu. Menettelmän käyttämisessä voidaan tehdä variaatioita lapsen yksilöllisen tilanteen mukaan. Suojassa-menettelmää käytetään turvakodeissa, ja sen avulla kerätään tietoa lapsen elämään liittyvistä riskitekijöistä ja suojaavista tekijöistä sekä lapsen väkivaltakokemuksista (Eriksson ym. 2022). Menettelmän kehittämisen ja tutkimustyön juuret ovat Ruotsissa, missä menettelmää käytetään turvakodeissa sekä sosiaalityössä kartoitus- ja tukimenettelmän lähi-suhdeväkivaltaa kokeneiden lasten ja vanhempien kanssa. Ruotsissa menettelmästä käytetään nimeä iRiSk. (Koivula ym. 2021; Axberg ym. 2018.)

Suojassa-menettelmän alkuarvio sisältää aikuiselle suunnatun kyselyn sekä aikuisten välisestä, että lapseen kohdistuneesta väkivallasta. Kyselyiden perusteella päätetään etenemisestä laajempaan Suojassa-haastatteluun. Lapsille ja aikuisille on omat haastattelukokonaisuutensa. Lasten ja vanhempien haastatteluissa kartoitetaan samoja teemoja: lapsen toimintaa väkivaltatilanteissa, käsitystä väkivaltatilanteista, lapsen ja huoltajan välistä suhdetta sekä lapsen kehitykselle aiheuttavia riskejä. Menettelmä sisältää sekä aikuisille että lapsille suunnatut kasvatustietokartoitus- ja traumaoirekyselyt. 9–17-vuotiaille lapsille on kysely vanhempien konflikteihin mukaan joutumisesta. Vastusten perusteella lapsen tilanteesta tehdään laadullinen riskinarvio, jota peilataan perheen kokonais-tilanteeseen. Riskinarvion yhteenvedoa käytetään apuna työskentelyssä turvakodissa olevan perheen kanssa sekä yhteistyössä lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa perheen jatkotuen suunnittelemiseksi.

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos (THL) pilotti ja tutki Suojassa-menettelmää yhdeksässä suomalaisessa turvakodissa vuosina 2019–2020. Tutkimustulokset olivat kannustavia. Suojassa-menettelmä on tällä hetkellä käytössä Suomen kaikissa turvakodeissa (29). Menettelmän koulutuksesta ja käytön ohjauksesta vastaa THL.

Tiedon käsittelyn ja moniammatillisuuden merkitys riskien tunnistamisessa

Suojelutarpeen arvioimisen tiedonmuodostus voidaan yksinkertaistetusti jakaa kolmeen vaiheeseen: tiedonkeruuseen, analysointiin ja päätöksentekoon (Eriksson ym. 2022). Tässä luvussa tarkastellaan kirjallisuuden ja tutkimuksen pohjalta, millaisia tarpeita väkivaltaepäilytilanteissa liittyy erityisesti lastensuojelun tiedonkeruuseen ja kuinka nämä seikat on huomioitu jo olemassa olevissa lapsen kohdistuvaa riskiä arvioivissa menetelmissä.

Olemassa olevan tiedon käsittely

Lapsen tilanteeseen liittyvien riskien tunnistaminen riippuu siitä, miten hänestä jo olemassa olevaa tietoa hyödynnetään ja merkityksellistetään (vrt. Munro 1999). Olemassa olevaa tietoa voivat olla esimerkiksi lapsen asioissa aiemmin tehdyt lastensuojeluilmoitukset ja käytettyjen palveluiden, kuten perhetyön, yhteenvedot. Strukturoidut riskinarviointivälineet, kuten LASTA- ja Turvassa-lomakkeet, ohjaavat huomioimaan lapsen asioissa aiemmin kertyneestä tiedosta väkivaltariskin suhteen relevantin tiedon (Borum ym. 2005). Myös lastensuojelussa hyödyttäisiin ikään kuin katseen menneeseen kääntävästä työvälineestä, sillä lastensuojelun arviointia tarkastelleessa tutkimuksessa on viitteitä siitä, että arviointi keskittyy nykyhetkeen, lapsen historiaa ei selvitetä systemaattisesti eikä lapsen tilannetta katsota kokonaisuutena (Jaakola 2020; Haarakangas 2018; Munro 1999).

Uuden tiedon kerääminen

Kuten jo olemassa olevan tiedon tarkastelussa, myös uuden tiedon keräämisessä riskien tunnistamisen näkökulmasta ratkaisevaa on keskittyminen tietoon, joka on väkivaltariskin kannalta merkityksellistä (Erens ym. 2022). Lisäksi erityisesti lasten näkemyksiä ja kokemuksia kuultessa keskeistä on saadun tiedon luotettavuuden varmistaminen. Tällä tarkoitetaan sosiaalityöntekijän reflektoivaa suhtautumista omiin ennakkokäsityksiinsä sekä lapsen johdattelualttiuden huomioimista haastattelutilanteen kysymysten asetelussa (Hyvärinen & Pösö 2018). Tuuli Lamposen (2022) väitöskirjatutkimuksessa lasten tuottama tieto nousi kiireellisen sijoituksen päätöksentekotilanteissa tietohierarkiassa korkealle, mikä asettaa odotuksia lasten tuottaman tiedon luo-

tettavuudelle. Puolistrukturoidussa Suojassa-menettelmissä asia on huomioitu NICHHD-haastattelurunkoa soveltavassa lapsen haastattelua ohjeistavassa osiossa. Suojassa-menettelmään sisältyy lisäksi erilaisia lomakkeita, jotka tukevat uuden tiedon hankkimisessa fokuoimista lapsen turvallisuuden kartoittamisen kannalta olennaisiin asioihin, kuten vanhemman kasvatustyyliin. Turvassa-seulontalomakkeen avulla nähdään, mitä riskinarvioinnin kannalta keskeistä ei vielä tiedetä.

Väkivaltaepäilytilanteissa lastensuojelu arvioi lapsen turvassa olemista, mikä edellyttää lapsen koetun turvallisuuden selvittämistä. Suojassa-menettelmän lomakkeilla lapselta kysytään vanhempien kanssa tapahtuneista pelottavista tilanteista. Tiina Kirmasen (2000) väitöstutkimuksessa 5–6-vuotiaiden lasten läheisiin aikuisiin liittyvät pelot koskivat joko vanhempien väkivaltaista käyttäytymistä tai rangaistusta. Kivun lisäksi lapsilla liittyi tunteeseen huoli aikuisen kiintymyksen menettämisestä. Amerikkalaisessa lastensuojeluilmoitusten toistuvuutta tarkastelleessa tutkimuksessa lapsen hoitajaansa kohtaan kokema pelko näyttäytyi merkittävänä uutta ilmoitusta ennustavana tekijänä (English ym. 1999). Pelkoa koskevat haastattelut ovat kuitenkin haasteellisia, sillä lasten verbaalinen kyky kertoa peloista voi olla heikko ja pelon tunne eriytymätön, mikä hankaloittaa pelon pääasiallisen kohteen tulkitsemista lapsen kertomasta (Kirmanen 2000). Aiemmat traumaattiset kokemukset voivat vaikuttaa lapsen turvattomuuden kokemiseen nykyhetken turvallissakin olosuhteissa, ja sen vuoksi lapsen kokemustietoa on tärkeää peilata tapahtumatietoon.

Moniammatillisuus

Ammattilaisten välinen tiedonvaihto on paikannettu niin suomalaisissa kuin kansainvälisissäkin lapsitragedioita selvittelevissä katsauksissa keskeiseksi vakavaan väkivaltaan puuttumista edistäväksi keinoksi (Socialstyrelsen 2022; Sisäasiainministeriö 2012; Munro 2005). Turvassa-seulontalomakkeeseen sisältyy ajatus siitä, että kattava ymmärrys riskeistä syntyy moniammatillisen arvioinnin kautta. Ammatillaiset kokoavat olemassa olevan tiedon lapsen tilanteesta ja tuovat sen mukanaan yhteiseen riskienarviointiin. Myös LASTA-lomakkeessa moniammatillisuus on keskeinen sisäänrakennettu elementti. Jo lomakkeen täyttämävaihe edellyttää moniammatillisuutta, kun tietoja kerätään eri viranomaisilta. Ajatuksena on, että tietoja myös tarkastellaan yhdessä ja käsitystä lapsen ti-

lanteesta rakennetaan huomioiden samanaikaisesti tutkinnan, suojelun ja tuen näkökulmat. (Leppäkoski ym. 2020.)

Väkivaltaepäilytilanteissa sen selvittäminen, miltä lapsen tilanne näyttää hänen arjen kehitysympäristössään, esimerkiksi varhaiskasvatuksessa, tukee lapsen kokonaistilanteen selvittämistä. Ison-Britannian lapsitragedioita tarkastelleessa kartoituksessa selvisi, että lastensuojelulla ei ollut kaikkea keskeistä tietoa lapsen tilanteesta, koska kaikkien lapsen ja hänen tilanteensa tuntevien ammattilaisten näkemystä ei kysytty (Munro 1999). Joissa tapauksissa lastensuojelu myös luotti liikaa vanhempien kertomaan. Heidän kertomaansa ei tarkistettu, mikä olisi voinut ratkaisevalla tavalla avata lapsen tilanteeseen liittyvää huolta (mt., 752). Ristiriitaisuudet vanhemman ja lapsen tuntevien ammattilaisten antaman tiedon välillä tulevat näkyviksi, kun lastensuojelussa aktiivisesti huomioidaan muiden ammattilaisten havainnot lapsen tilanteesta. Tämä olisi perusteltua sisällyttää osaksi riskinarvioinnin välinettä (vrt. Erens ym. 2022).

Lopuksi

Strukturoitu riskinarviointiväline näyttäytyy monin tavoin lupaavana keinona tukea lastensuojelun tiedonmuodostuksen moniammatillisuutta sekä vahvistaa tiedonkeruun systemaattisuutta ja kohdentaa sitä väkivaltariskin kannalta keskeisiin asioihin. Vain osa lapsiin kohdistuvasta väkivallasta voidaan todentaa rikostutkinnan keinoin (esim. Heinonen 2015, 47), ja vaikka väkivaltaepäily rikostutkinnassa jää epäselväksi, voi lapsen tilanteeseen silti liittyä lastensuojelun interventioita edellyttävää turvattomuutta. Väkivallan tunnistaminen kuitenkin ilman esimerkiksi jälkiä tai väkivaltakertomusta, on vaativaa.

Juuri tällaisissa tilanteissa strukturoitu riskinarviointiväline tukee arviointityötä. Se tuo systemaattisuutta sen tarkastelemiseen, minkä verran lapsen tilanteeseen liittyy tekijöitä, joiden tutkimusperustaisesti tiedetään liittyvän turvalliseen tai turvattomaan vanhemmuuteen. Riskitekijöiden esiintymisestä ei voi suoraan päätellä lapsen tilanteen turvattomuutta, mutta jos riskitekijöitä on paljon, väkivallan ja turvattomuuden todennäköisyys kasvaa huomattavasti (Koivula ym. 2022; Leppäkoski ym. 2021). Parhaimmillaan tällainen strukturoidun riskinarviointivälineen tuot-

tama tieto yhdistyy systeemisen työskentelyn tuotamiin havaintoihin ja auttaa rakentamaan kokonaisvaltaista käsitystä lapsen tilanteesta. Mekaaniseen riskinarviointivälineiden käyttöön liittyy sudenkuoppia (Munro 2011), joita voidaan välttää, mikäli arviointityö ei nojaa yksin niihin, vaan yhdistyy kokonaisvaltaiseen systeemiseen työskentelyyn.

Vaikka strukturoidut riskinarviointivälineet lisäävät arviointityön luotettavuutta, on välineillä myös rajoituksensa. Ensinnäkin välineiden tietoperusta määrittelee, mitkä tekijät nimetään väkivaltariskiin vaikuttaviksi tekijöiksi. Verrattuna esimerkiksi Hollannissa lastensuojelun käytössä olevaan CARE-NL-lomakkeeseen (Erens ym. 2022) LASTA- ja Turvassa-lomakkeissa on osittain huomioitu samoja ja osittain eri riskitekijöitä. LASTA-lomakkeessa ei huomioida vanhemman ja lapsen suhteeseen liittyviä riskitekijöitä. Turvassa-seulontalomakkeessa taas ei huomioida sitä, kokeeko vanhempi lapsen kielteisesti tai onko hänellä lapsesta vääristyneitä käsityksiä. Tutkimusnäytön perusteella nämä on CARE-NL-lomakkeessa nimetty riskitekijöiksi (mt. 2022). Riskitekijöiden lisäksi valintaa pitää myös tehdä suojaavien tekijöiden huomioimisen suhteen – huomioidaan ne, ja jos huomioidaan niin, mitkä tekijät katsotaan merkittävimmiksi lasta väkivallalta ja turvattomuudelta suojaaviksi tekijöiksi. LASTA- ja Turvassa-lomakkeet eivät ohjaa suojaavien tekijöiden huomioimiseen, vaikka esimerkiksi katkeamattomalla, turvallisella aikuiskontaktilla tiedetään olevan lapsen kehitystä suojaava vaikutus silloin, kun lapsuuteen liittyy kehitykseen vahingollisesti vaikuttavia tekijöitä (Bellis ym. 2017).

Väkivallan tunnistamisen lisäksi riskinarviointia tarvitaan sen suunnittelemisessa, miten lasta, perhettä ja väkivallan tekijää tuetaan jatkossa siten, että turvallisuus lisääntyy ja väkivalta loppuu (Erens ym. 2022; Eriksson ym. 2022; Leppäkoski ym. 2021). Sitä, miten vaikuttavan tuen piiriin väkivaltaa kokeneet lapset perheineen tällä hetkellä Suomessa ohjautuvat, emme tiedä, sillä asiaa ei ole tutkittu. Väkivaltaa kokeneiden lasten palvelupolkuja tarkastelleessa ammattilaisia kuullessa selvityksessä kehittämiskohteiksi paikannettiin muun muassa palveluketjun perustuminen tutkittuun tietoon ja palvelupolkujen tarkasteleminen ilmiölähtöisesti (Laajasalo 2020). Parhaimmillaan riskinarviointivälineen myönteiset vaikutukset voivat ulottua tuen ja hoidon järjestämiseen saakka.

Kärjistetyksi voidaan sanoa, että lastensuojelun asiakastyössä näkyvä väkivallan sivuuttaminen (esim. Jaakola 2020) näkyy Suomessa myös lastensuojelun sosiaalityön menetelmällisessä kehittämisessä. Useissa muissa maissa, kuten esimerkiksi jo mainituissa Ruotsissa ja Hollannissa, lastensuoje-

lun käyttöön on kehitetty omat riskinarviointivälineet (i-Risk ja CARE-NL). Suomessakin riskinarviointivälineitä on käytössä muissa lapsiperhepalveluissa kuin lastensuojelussa. Ottaen huomioon riskinarviointin keskeisyyden lastensuojelutyössä, näyttäytyy tämä merkittävänä puutteena.

KIRJALLISUUS

- Axberg, Ulf & Broberg, Anders & Eriksson, Maria & Hultmann, Ole & Iversen, Clara (2018) Utveckling av bedömningsmetoder för barn som utsatts för våld i sin familj. Rapport. Göteborgs universitet, Psykologiska institutionen, Göteborg
- Bellis, Mark & Hardcastle, Katie & Ford, Kat & Hughes, Karen & Ashton, Kathryn & Quigg, Zara (2017) Does continuous trusted adult support in childhood impart life-course resilience against adverse childhood experiences – a retrospective study on adult health-harming behaviours and mental well-being. *BMC Psychiatry* 17 (110).
- Borum, Randy & Bartel Patrick & Forth, Adelle (2005) SAVRY - Strukturoitu nuoruusikäisten väkivaltariskin arviointimenetelmä. Pirkanmaan sairaanhoitopiirin julkaisuja 7/2005. Tampere.
- Civil, Tiina & Abrahamsson, Outi & Mäki-Fossi, Satu & Mieltunen, Nanna (toim.) (2019) Systeminen lastensuojelu monitoimijaisuuden ja osallisuuden varmistavana verkostotyönä. Työpäpöri 34/2019. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Ellonen, Noora & Pösö, Tarja & Peltonen, Kirsi (2015) Äidit ja lapsiin kohdistuva väkivalta. Kyselytutkimuksen tulosten pohdintaa. *Yhteiskuntapolitiikka* 80 (1), 72–80.
- English, Diana & Marshall, David & Brummel, Sherry & Orme, Matthew (1999) Characteristics of Repeated Referrals to Child Protective Services in Washington State. *Child Maltreatment* (11)
- Erens, Brenda & de Ruiter, Corin & Otgaar, Henry & Humblet, Joke (2022) Research-based Risk Factors for Child Maltreatment: Do Child Protection Workers Use them in their Case Investigations? *British Journal of Social Work* 52, 3945–3963.
- Eriksson, Maria & Broberg, Anders & Hultmann, Ole & Chawinga, Emma & Axberg, Ulf (2022) Safeguarding children subjected to violence in the family: Child centered risk assessments, *International Journal of Environmental Research and Public Health* 19 (21), 13779; <https://doi.org/10.3390/ijerph192113779>
- Fagerström, Katarina (2016) Ihmissuhteita rakentava ja ylläpitävä lastensuojelu: Hackneyn malli ja systeminen käytäntö lastensuojelutyössä. Työpäpöri 14/2016. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Fleck-Henderson, Ann (2000) Domestic violence in the Child Protection System: Seeing Double. *Children and Youth Services Review* 22 (5), 333–354.
- Goodman, Steve & Trowler, Isabelle (2012) Social work reclaimed. Innovative framework for child and family social work practice. London: Jessica Kingsley publishers.
- Haarakangas, Tanja (2018) Lastensuojelutarpeen selvitys sosiaalityön tiedonmuodostuksena. Ammatillinen lisensiaatintutkimus. Helsingin yliopisto.
- Hanson, Karl (1998) What we know about sex offender risk assessment. *Psychology Public Policy and Law* 4, 50–72.
- Heinonen, Anna (2015) The Construction of Disciplinary Violence Against Children. Väitöskirjatutkimus. Turun Yliopisto.
- Hyvärinen, Sauli & Pösö, Tarja (toim.) (2018) Lasten haastattelu lastensuojelussa. Jyväskylän: PS-kustannus.
- Jaakola, Anne-Mari (2020) Lapsen tilanteen arviointi lastensuojelun sosiaalityössä. Publications of the University of Eastern Finland. No 229. Väitöskirja.
- Keränen, Eija (2021) Kuka auttaa lasta? Miten lastensuojelussa työskennellään lapsiin kohdistuvissa väkivaltaepäilyissä, jos rikosoikeudellista näyttöä lapseen kohdistuvasta väkivallasta ei saada. Kirjallinen lopputyö. Oikeuspsykologian erikoistumiskoulutus 2019–2021.
- Keränen, Eija (2020) Kuka auttaa lasta? Miten lastensuojelussa työskennellään lapsiin kohdistuvissa väkivaltaepäilyissä, jos rikosoikeudellista näyttöä lapseen kohdistuvasta väkivallasta ei saada. Kirjallinen lopputyö. Oikeuspsykologian erikoistumiskoulutus. <https://legalpsy.fi/wp-content/uploads/2021/08/Eija-Kera%CC%88nen-1.pdf> (luettu)
- Kirmanen, Tiina (2000) Lapsi ja pelko. Sosiaalipsykologinen tutkimus 5–6-vuotiaiden lasten peloista ja pelon hallinnasta. Väitöskirjatutkimus. Kuopion yliopiston julkaisuja E. *Yhteiskuntatieteet* 78.
- Koivula, Tanja & Peltonen, Joonas & Mäkelä, Jukka (2021) Suojassa-hankkeen pilotointivaiheen lopputaportti. Lapsen lähisuhdeväkivallan riski- ja suojatekijöiden arviointi turvakotityössä. Raportti 1/2021. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://www.julkari.fi/handle/10024/141152>
- Koivula, Tanja & Mäkelä, Jukka & Svetloff, Maria (toim.) (2022) Lapset turvakodissa. Turvakotipalveluissa lasten kanssa tehtävän työn laatusuosituks-

- set. Ohjaus 13/2022. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Korpilahti Ulla & Malja Marjo & Jääskeläinen Pihla & Murdoch Tiina (toim.) (2023) Väkivallaton lapsuus – toimenpidesuunnitelma: väliarviointi 2020- alkuvuosi 2023. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2023:17. Helsinki.
- Laajasalo, Taina (toim.) (2020) Miten toteutuu väkivaltaa kokeneen lapsen psykososiaalinen tuki? Tuki ja hoitomuodot sekä potentiaalisten lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten tekijöiden ehkäisevä kuntoutus. Raportti 17/2020. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Lahtinen, Pia & Männistö, Leena & Raivio, Marketta (2017) Kohti suomalaista systeemistä lastensuojelun toimintamallia. Keskeisiä periaatteita ja reunaehtoja. Työpäpaperi 7/2017. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Lamponen, Tuuli (2022) Kiireellisen sijoituksen päättökenteko lastensuojelun sosiaalityöntekijän työnä. Tampereen yliopisto. Väitöskirja. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-2509-1>
- Lastensuojelulaki 417/2007.
- Leppäkoski, Tuija & Laajasalo, Taina & Mäkelä, Jukka & Rajala, Rika & Paavilainen, Eija (2021) Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti 58 (4).
- Lehtinen, Miia & Rossi, Maria (2022). Käsikirja lapsiin kohdistuvien väkivalta- ja seksuaalirikosten tutkintaan. Helsinki: Poliisihallitus.
- McCullough Chavis, Annie (2004) Genograms and African American Families: Employing Family Strengths of Spirituality, Religion, and Extended Family Network. Michigan Family Review 9, (1), 30–36.
- Mielityinen, Laura & Hautamäki, Sari & Hakala, Venla & Fagerlund, Monica (2023) Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2022. Määrät, piirteet ja niiden muutokset 1988–2022. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2023:5. Helsinki.
- Miloviz, Walter & Judy, Michaela (2013) STEP-Systemic Social Work Throughout Europe – Insights. A Handbook for Practitioners about Steps We Took, Work We Did and Insights We Gained. Microsoft Word – STEP manual.doc (asys.ac.at)
- Munro, Eileen (1999) Common errors of reasoning in child protection work. Child Abuse & Neglect 23 (8), 745–758
- Munro, Eileen (2005) What Tools do we Need to Improve Identification of Child Abuse? Child Abuse Review 14, 374–388
- Munro, Eileen (2008) Effective Child Protection, 2nd edition. London: Sage.
- Munro, Eileen (2011) The Munro Review of Child Protection: Final Report A child-centred system.
- Paasivirta, Annukka & Holmi, Laura & Ståhlberg, Miia & Laajasalo, Taina (2022) Uskalla nähdä: lapsiin kohdistuvan henkisen väkivallan tunnistamisen ja puuttumisen haasteet ammattilaisten silmin. Tutkimuksesta tiiviisti 28/2022. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Sisäasiainministeriö (2012) Selvitys perhesurmien taustoista 2003–2012. Sisäinen turvallisuus. Sisäasiainministeriön julkaisuja 35/2012. Helsinki.
- Socialstyrelsen (2022) Socialstyrelsens utredningar av vissa skador och dödsfall 2018–2021. Osoitteessa: <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2022-1-7738.pdf>
- Stenroos, Paula & Vaitomaa, Johanna (2021) Vaativan erotyön käsikirja. Toim. Johanna, Vaitomaa & Tiina, Muukkonen & Susanna, Rautio. Ensi- ja turvakotien liitto ry. 102–113.
- Stolt, Sini & Laajasalo, Taina (toim.) (2023) Lasten ja nuorten oikeuspsykologian ja -psykiatrian yksiköiden toiminta ja toiminnan periaatteet Suomessa. Ohjaus 8/2023. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

KIRJOITTAJAT

Ståhlberg, Miia, VTM, erikoissuunnittelija, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (miia.stahlberg[at]thl.fi)
 Svetloff, Maria, YTM, erityisasiantuntija, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (maria.svetloff[at]thl.fi)
 Vaitomaa, Johanna, VTM, AmO, erityisasiantuntija, Ensi- ja turvakotien liitto (johanna.vaitomaa[at]etkl.fi)
 Yliruka, Laura, VTT, kehittämisspäälikkö, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (laura.yliruka[at]thl.fi)